Trivet Bloavezh — Niv. 108 **Priz : 4 real** **7 C'hwevrer 1943**

ARVOR

KAZETENN SIZHUNIEK

— Koumanant-bloaz : 50 lur —
SKRIVEREZH HA MEREREZH
11, Straed Louis-Postel, Roazhon
K. R. P. (C. C.) 35.429, Roazhon

N'ANKOUNAC'HAIT KET kas C'HWEC'H REAL timbroù pep gwech ma fell deoc'h kemmañ ho chomlec'h.

HA KASET HOC'H EUS HO KOUMANANT DA 'ARVOR' ?

POBLAÑS VREIZH

gant Yann-Vari Kerwerc'hez

Emañ Breizh en enor bremañ. Skrivet ha komzet e vez muioc'h-muiañ diwar-benn hor Bro. Tud hag o doa troet kein outi, trellet ma oa o daoulagad gant ur sked kreñvoc'h eget he hini, a zo bremañ oc'h adkavout an hent n'eus nemetañ, hent ar brezhoneg, hent ar gizioù brezhon, hent an holl draoù munut pe vras a zo ken diaes o disklêriañ hag a stumm koulskoude hon ene a Vrezhoned. Klevet e vez ivez stankoc'h-stankañ tud o lavarout : « Ni, Brezhoned », hag « ar Vrezhoned aze », hag « ar Vrezhoned ahont », ken na deufed da grediñ ez eo Breizh hag ar Vrezhoned anavezet mat gant an holl er vro hag e-maez ar vro.

Arabat her c'hrediñ. Neb a c'houlenn en-dro dezhañ, digant e vignoned pe digant tud dianav kavet dre zegouezh er bodadegoù pe en treñioù, a chom gwall souezhet o welout pegen rouez eo ar re anezho a oar tra-pe-dra diwar-benn ar Vro. Hag evelato, n'eus ket da souezhañ, pa soñjer ervat. Petra a vez desket d'ar vugale, er skolioù boutin kerkoulz hag er re uhel ? Yezh, istor, douaroniezh, lennegezh Vreizh ? Betek ar bloaz-mañ ne oa morse anv anezho. Dilezet-krenn e oant. N'eus koulskoude doare furoc'h da zeskiñ d'ur bugel an holl zanvezioù-se eget kregiñ gant ar pep tostañ outañ. Da gentañ ar brezhoneg, ha goude ar galleg, istor ha douaroniezh e barrez hag e rannvro a-raok istor ha douaroniezh Bro-C'hall ha re ar broioù estren. A se aesoc'h e vez ar studi ha brasoc'h an dudi. Ne zesker mat nemet ar pezh a gaver dudi ennañ. Setu ur wirionez hag a zo bet ankounac'haet e-pad re hir amzer. Ha petra a zo c'hoarvezet ? An darn vrasañ eus ar Vrezhoned ne ouzont nag ar brezhoneg nag ar galleg, nag istor Bro-C'hall nag hini Breizh na douaroniezh ar bed, nag hini hor bro. Ne ouzont netra ervat.

Setu perak e kredan e vo deut mat gant an holl un nebeut diskleriadennoù diwar-benn poblañs Vreizh. Mat eo mont da gomz eus ar Vrezhoned. Hogen pegeñ bras eo an niver anezho ?

Evit her gouzout eo ret ober implij eus an enklaskoù bras savet gant ar gouarnamant. An hini diwezhañ eo hini ar bloaz 1936. Setu ar sifroù a gaver ennañ :

Departamantoù :

Penn-ar-Bed	757.000 den
An Naoned	659.000 »
An Il-ha-Gwilen ...	566.000 »
Ar Morbihan	542.000 »
Aodoù-an-Hanternoz.	532.000 »

En holl, e vev e Breizh eta 3.056.000 den, da lavarout eo : ar Vrezhoned a vefe ouzhpenn seizh dre gant eus poblañs Bro-C'hall.

Met ar sifroù-se n'int ket reizh. Kontet eo bet gant ar gouarnamant an dud o chom en un departamant, hep ober kemm eus pelec'h e teuent. Evel-se ar C'hallaoued o chom e Breizh a vez kontet er sifroù evel Brezhoned, keit ha ma vez kontet ar Vrezhoned o chom e Paris evel Parizianed.

Diaes bras eo peurreizhañ ar sifroù. Diwar-benn ar Vrezhoned o chom e maez, Breizh, o Paris, en Havr-Nevez, er Roc'hell, en Dordogn, e Toulon hag e lec'hioù all c'hoazh, n'ouzer netra resis. Darn a lavar e vefe ur milion bennak anezho. Darn a lavar muioc'h, darn nebeutoc'h.

Ken diaes all eo gouzout niver an dud o chom e Breizh hag o tont eus kornioù all. A-raok ar brezel 1914 e oant kontet evit ur c'hant-mil bennak. Kalz niverusoc'h int bremañ evit doare. Pezh a ouzer dre enklask 1936 eo e oa neuze 11 mil a estrenion e Breizh, Tcheked, Arabed, Italianed, Spagnoled hag all. Nebeut anezho evel ma weler.

(Kendalc'h paj. 3.)

KUDENN ar skolaerion gristen

gant an Abad J. SKLISON

Eürus an neb a zeu a-benn
Da zibunañ ervat pep kudenn.

Evel-se e verk deomp ur rimadell fentus savet a-zivout ar pezh a c'hoarvezas gant Yann, pried Gwilhemed, o lenn ul lizher leun a bromesaoù kaer en doa bet digant ar Prefed Abaoe ez eus pell, n'eo ket dec'h e oa. Promesaoù ha promesaoù, a-viskoazh e vezer bet brokus-meurbet gante. Met, evel gant kalz a-raok hag abaoe, e chomas, siouazh, hervez doare, Yann pell diouzh e gazeg.

Ha dont a rin-me a-benn da zibunañ ervat va c'hudenn ?... Evel Yann, ober a rin diouzh va gwellañ. Hogen a-dra-sur va gwellañ a vo nebeut a dra.

Evit gwir n'on ket bet biskoazh chomet muioc'h manet eget en deiz-all o lenn, en *Arvor* an 8 a viz Du, « Roll-labour kevrennoù ar Framm Keltiek » a-benn ar c'hendalc'h-studi-mañ. Ya, manet e chomis o lenn an dra-mañ : *Kudenn ar Skolaerion gristen* : « Clisson ». Eürus ne c'hoarvezas ket ganin evel gant Yann. Anez, biken n'em bije kredet kregiñ em pluenn. Hogen ar c'havr e-lec'h ma vez staget da beuriñ a rank peuriñ pe soetiñ. Ne fell ket din soetiñ en dro-mañ c'hoazh. Gant kolo hag amzer e vouka ar mesper, a lavarer. Ha n'em eus na kolo nag amzer kement-se da zioueroul. Koulskoude gant bolontez vat ha kalon verv e c'hall un den ober un talarat bennak d'e erv. Deomp dezhi neuze 'ta. Met ho pediñ a ran d'am digareziñ a-vremañ, ma ne zeuan ket a-benn da zibunañ va c'hudenn en doare da ober deoc'h tremen hep kavout re hir an amzer.

Ganet pell diouzh kêr biskoazh n'on bet tuet-kaer da lakaat kement-se a vanegoù. Ha neuze kazh maneget ne dap na logod na razhed. En tu-hont da se, ne blij ket din fiviñ gevier na kennebeut pentañ re ar wirionez. Lavarout distak ha krenn ar pezh a soñjer, eno emañ an dalc'h.

Fucho, mouzo an neb a garo,
Ar pezh a soñjan me 'lavaro.

Bez' e vez diaes-kaer da zispenn ar funenn a deir neudenn. Ha setu va c'hudenn-me, hi, ar funenn anezhi a zo ivez teir neudenn enni.

1. Ar pezh a zo bet graet betek bremañ er skolioù kristen.

2. Ar pezh a well a c'hallfed ober ma 'z afed dezhi dre ar penn mat.

3. Ar gaou bras a ra skolioù kêr hep brezhoneg ouzh ar brezhoneg war ar maez.

I. - Ar pezh a zo bet graet betek bremañ er skolioù kristen

Evit ar pezh a sell ar brezhoneg er skolioù kristen, n'emañ ket al labour war e hed da ober pe da vonle'hañ.

(*Kendalc'h p. 4*)

AN AMZER O TREMEN

SOUDARDED JAPANAT O TREUZIN UR STER WAR AN TALBENN

28 A VIZ GENVER :

— *E Bro-Rusia, Stalingrad a zalc'h bepred. Krogadoù start e kostez Voronej. Arsailhadegoù ar Rusianed e kostez al Lenn Limen a zo diarbennet gant soudarded ar c'horonaljeneral Busch.*

— *Ar Saozon a vombez pleg-mor Heligoland hag Alamagn ar c'hurzh-heol. 14 karr-nij bombezañ saoz a zo diskaret.*

— *Enez Valt a zo bombezet.*

— *E-pad ar pevar miz diwezhañ ar Saozon hag an Amerikaned a gollas 1.300 karr-nij en Afrika-an-Hanternoz.*

— *Mouezhiadegoù en Iwerzhon.*

30 A VIZ GENVER :

— *E Bro-Rusia, arsailhadegoù ar Rusianed a zo diarbennet er C'haokaz. An Alamaned a dag d'o zro ar Rusianed etre ar C'houban hag ar Manytch. E kostez Voronej, krogadoù start bepred.*

— *E Tunizia e kendalc'h soudarded an Ahel da c'hounit tachenn. Kêr Sfaks a zo bombezet.*

31 A VIZ GENVER :

— *En Alamagn 10 vloaz a zo emañ ar Fuehrer e penn ar gouarnamant. « An Alamagn », emezañ, « a stourmo betek an trec'h ». Diouzh e du ar Marichal Goering a lavar : « Stourm ar stourm-mañ a zo : trec'hiñ pe mervel ».*

— *E Stalingrad, stad an dijeanourien a zeu da vezañ fallot'h-fallañ. Etre ar C'haokaz ha red izelañ an Don, an Alamaned a ra 1.060 prizoniad. E kostez Voronej e kendalc'h bepred ar stourm.*

— *Arsailhadegoù ar Saozon a zo diarbennet e Tunizia hag e Tripolitena.*

— *Alamagn ar c'hurzh-heol a zo bombezet adarre.*

— *War vor, nav lestr-koñvers saoz hag amerikan a zo goueledet gant listri-splujañ. An amiral Doenitz a zo anvet da rener-meur al listri-brezel alaman hag an amiral Raeder da guzuler-meur.*

— *Ar jeneral Eisenhower a zo anvet da rener-meur an armeoù saoz hag amerikan en Afrika-an-Hanternoz.*

— *Ar prezidant Laval a gemenn eo bet savet ur gward gall.*

1-añ A VIZ C'HWEVRER :

— *Daou lestr-hobregonet ha tri lestr-red amerikan a zo kaset d'ar strad gant ar Japaned e-pad an emgann war vor, nepell diouzh enez Rennel (Inizi Salaün).*

— *E-pad miz Genver e kollas an Amerikaned hag ar Saozon ouzhpenn 500.000 tonellad a listri-koñvers.*

(Kendalc'h p. 3.)

AN EOST

Komzet hon eus dija eus an embannadur-se graet a-ratozh evit ar skolaerien. Lavaret hon eus dija ar vad a soñjemp diwar e benn. Lennet hon eus eil kaier *An Eost* a zo o paouez bezañ embannet, gant kement a blijadur hag an hini kentañ. Kavout a reomp ennañ pennadoù diwar-benn Istor Breizh, al levrioù douaroniezh gouestlet d'hor bro, an arz er skol, ar gannouenn a Vreizh-Uhel, h. a...

El lodenn gouestlet d'ar brezhoneg hon eus lennet gant plijadur pennad hor mignon Per Mocaer hag ar pennadoù embannet diwar-benn deskadurezh ar brezhoneg gant an Itr Sohier hag an Ao. Dluzel.

Lavaromp koulskoude, an dra-mañ c'hoazh. Ar gudenn vrasañ o deus skolioù Breizh da ziroueslañ, en deiz a hiziv, eo kudenn ar brezhoneg. N'eus hini ebet hag a c'hellfe bezañ lakaet keñver-ha-keñver ganti. Ha keit ha ma ne vo ket bet diroueslet a-zoare, e c'hellimp lavarout n'eo bet graet netra evit reiñ deskadurezh e gwirionez da vugale Vreizh-Izel. Rak anat eo e rank hounnañ bezañ diazezet war yezh an tiegezh, yezh ar vro. Setu perak n'eo ket bras a-walc'h, d'hor meno, al lodenn gouestlet d'ar brezhoneg en *Eost*. Kudenn ar brezhoneg n'eo ket ur gudenn evel ar re all. Bez' ez eo ar gudenn a rank bezañ diroueslet ar c'hentañ ar gwellañ.

(*AN EOST : rakpernadur evit dek niverenn* : 35 l. Stal-levrioù Lancuza, Roazhon, K. R. P. 52.985, Roazhon.)

DRE AR BED

An ti e Bro-Japan

Ar pezh a souez ar muiañ er vuhez japanat eo hec'h eeunded dreist. Eeunded an ti da gentañ. Hemañ a zo e koad. Lemel a reer e voloù a-raok mont tre ; sevel a reer gant un diri koad, sonn a-walc'h ha lufrus. Degouezhout a reer war ur seurt pondalez-trepas a ra tro an ti. En tu diavaez e vez lezet an trepas-se a-wechoù digor d'an avel ha d'an heol, a-wechoù e vez gwarezet gant speurennoù lemluka e paper tev a c'heller, diouzh ma karer, pe dennañ pe lemel evit mat. Diouzh an noz hepken e vez serret-kloz gant plenk. E diabarzh an trepas e tigor ar c'hambroù : ar pezh a souezh ar muiañ en ur gambr japanat eo n'eus netra enni ; n'eus ket a arrebeuri : na taol, na kador, na kador-vrec'h, na gwele, nag armel. War al leur, pallennoù-kolo naet, ur bam ! tro-dro speurennoù lem-luka, anezho paper dalc'het gant ur c'horrezennadur koad, hag a c'hell riklañ e-barzh garanoù. E don ar gambr nemetken e vez gwelet ur seurt speurenn-wele, an tokonoma, enni war un bazenn goad lufrus, un dragaer pe zaou : ul lestr, ur voest, ur pod liv-du pe un delwennig, e koad, e lakenn, e porselen, en olifant pe en arem. El lestr ez eus ur boked japanat, anezhañ ur skourr bleuñvek bennak, disheñvel o hirder hag o fleg, lakaet hervez reolennoù ur skiant ar gened dibar savet kerkent hag ar XVI-vet kantved. War voger an tokonoma e vez gwelet ul livadur war seiz pe war baper, tro-dro dezhañ ez eus ar riblennad danvez. Ur c'hakemono a reer eus al livadur-se. Kemmet e vez ivez ar c'hakemono en ur deurel evezh da zibab e-touez al livadurioù a zo e-kerz an tiegezh ar re a zere ar gwellañ ouzh ar c'houlz-bloaz, ouzh an amzer, ouzh liv an deiz, ouzh liv-spered tud an ti. Ar speurenn-wele-se he zraoñ-kaer n'eo nemet eñvor an aoter bouddhaat kozh ar plas sakr ma lakaer ar weladennourien da azezañ en e gichen evit enoriñ anezho. O sellout pizh ouzh ar gambr goullo-se e verker, nebeut-ha-nebeut, kalz traouigoù a laka anat ar strivadoù graet evit he c'hinkaat ha plijout d'an daoulagad : war baper ar speurennoù ez eus alies tresadennoù loened, plant, reier, moan-moan o linennoù, disheñvel-holl an eil re diouzh ar re all ; skrijañ a ra ar Japoned dirak ar gendresadurezh. Toalloù a-stumm gant ur biz a zo er speurennoù ; drezo eo e lakaer da fiñval ar speurennoù a dalv da vogerioù ha da zorioù.

Er gambr japanat ne vez gwelet pezhioù-arrebeuri nemet pa 'z eus ezhomm anezho. Emañ an den o tegouezhout, buan e lakaer an dorchenn ma taoulino warni evit diskuizhañ ; dirazañ, ma vez yen, e vo lakaet ur pod-tan, ennañ ludu tomm. Pa erru poent debriñ e tegaser da bep-hini un daolig lakennet, warni un niver bras a asiedoù hag a volennoù, e porselen pe e lakenn, gant goloioù. War an asiedoù hag er bolennoù ez eus soubennoù bezhin, pesked kriz gant hitienn jinjebr, pesked rostet, pesked bervet, un doare makaroni goloet gant kostezioù sitiennoù, pionfan, gwrizioù bambez. Ar vatezhig ha hi war he daoulin dirak ur gibellad riz a leugn gantañ a wech da wech bolennoù an dud o lebriñ. Ar re-mañ 'gant haep o bizhierigoù koad a bigos er pladoù, a zebr pesked pe legumaj gant o riz. Evañ a reont te, hep laezh na sukr, e tasoù bihan-bihan hag a-wechoù ur werennadig sake tomm (alkool diwar riz).

(Kendalc'h paj. 2.)

PETRA A LAVAR AN EVNED

(dastumet e Bro-Wened)

Ketkent ha ma erruo an nevez amzer, dre ar maezioù, e klevimp an evned o kanañ. Setu amañ pezh a lavare hon tadoù diwar o c'hân :

1) An Tad Mouic'h :

Bet omp seizh sizhun dindan ar bod kelenn
Hep tamm na brenenn, hep tamm na brenenn
Ha bremañ va gwalc'h a breñved
Hag int lonet, hag int lonet.
Ar « gochtch » ar goañv
'M eus bet mizer ha naon
'M eus bet mizer ha naon...

2) Ar C'houare'haer (Pinter) :

Petra 'zo kaoz d'ar merc'hed eus ar gêr-mañ
Ma n'o deus ket kouarc'h ar blourmañ ?
Unan, div, teir,
Emañ rac'h em reor.

3) Ar Penglaou :

Tok, tok, tok, e sko ar penglaou war ar roskenn wer, n'eus den ebet en ti-mañ. Unan, div, teir gwerenn.

4)

Warc'hoazh vintin, me 'savo mintin, mintin, mintin. — Da gas va buoc'h d'ar c'hole. — Chi bourik rrr, rrr, rrr.

5) Ar Gegin :

Ha pa fell dezhi parat e lavar d'unan arall :

Roit ho merc'h d'am mab
C'h eus ket arc'hant, 'c'h eus ket arc'hant.
'M eus rent, 'm eus rent, 'm eus rent.
[illegible]

6) Al Laouenan war ar barr a lavar :

Er vro-mañ n'ez eus kel koad,
En hor bro-ni ez eus koad
Ken tev ha va divorzhed.

7) Ar C'hefeleg o vont d'e vro a gav ar Goukoug war he hent o tont d'hor bro :

Nevezted bro, a c'houlenn ar goukoug.
Kaoaled ha laezh-tro.
Nevezted brec'h, a lavar ar c'hefeleg.
Krougerezh ha tagerezh e-leizh
Va breur a zo bet taget.

8) Ar Goukoug :

Koukoug, tokoù plouz, tokoù plouz
Koac'h koukoug, koac'h koukoug.

9) Au Durzhunell :

Ar merc'hed eus ar gêr-mañ ne ouzont ket goro ar saoul, trrr.
O loened ne reont ket kalz a laezh, trrr.
Va re-me a ra kalz, trr, trr, trr.

10) Ar Peroked :

Tar er pod ha gwri e reor.

Perak e lavar ar peroked ar geriou-se ? Selaouit ar pezh a erruas gant unan bennak anezhe :

Ur vaouez pinvidik he doa ur peroked hag a lavare pezh a rae ar vatezh. Un deiz ez eas ar vestrez da vale : « Ma feroked a lavaro pezh a dremeno en ti », a soñje-hi. Ar vatezh — ne ouzon ket penaos — fall groget, a lakaas re dost d'ar vevenn pe a strebotas e-barzh, ne vern, alav e torras ar pod. Ar peroked a welas kement-se hag a-benn : « *Tar er pod ! tar er pod !* » Setu ar vatezh chalet-mat. Penaos ober evit kuzhat kement-se ? Lazhañ ar peroked ? A-benn e vo gouezet hag ar vatezh a vo skarzhet. Kaer he deus tennañ war he blev netra ne deu eus he spered. Met ur soñj a dreuz he fenn : gwriat e reor. A-benn soñjet, a-benn graet.

Pa erruas ar vestrez, ar peroked a lavare : « *Tar ar pod ha gwri e reor.* »

« N'eus droug ebet », eme ar vestrez, « ma 'z eo gwriet ar pod e servijo c'hoazh ».

Deiz ha deiz, ar peroked o serriñ e veg, ur wech, div, teir, a lavare : « *Tar ar pod ha gwri e reor.* »

Un deiz bennak diouzh ar mintin, ar vestrez a gavas ar peroked astennet ha yen. Ar vatezh a voe skarzhet a-benn eus an ti.

Setu ar pezh a lavare va zud kozh diwar an evned.

HENRI MAHEU.

Dre ar bed

An ti e Bro-Japan

(Kendalc'h ar baj. 1)

Erfin, p'emañ erru poent kousket ec'h astenner war al leur ur palenn tev bennak a ralo ar gwele. Diouzh ar beure e lam ar vatezh an holl bezhioù-arrebeuri didalvez. E keit-se ez eer d'en em walc'hiñ gant dour yen er porzh, pe gant dour tomm er sal-gibellañ, a vez kavet e kement ti a zo e Bro-Japan. Ar Japaned a ya betek teir pe beder gwech d'ar sal-se, e-pad an devezh, da gibellañ en dour kazi tomm-berv.

Kavet em eus dre-holl e Bro-Japan, e tavarnioù ar c'hêrladennoù kerkoulz hag e tiez an aotronnez kozh, an hevelep doare d'en em lojañ, da annezañ an ti, d'en em vagañ. Gant ur vuhez ken eeun e tec an holl dud da vezañ kevatal. Hervez ma vezer paour pe pinvidik e vez bihan pe bras an ti hag al liorzh, prizius pe brizius oc'h an oberennoù-kaer a gaver e-barzh. An dud e karg, hag a rank degemer Europiz, o deus, en o zi, ur gambr annezet hervez giz Europa, met ar o peurrest eus an ti a zo japanat hag e vevont ennañ hervez giz Bro-Japan.

Tennet eus ur pennad embannet gant « *Cahier de la Quinzaine* »
(xvII-vet kaier eus an trivet rummad)
(Lakaet e brezhoneg gant L. F. A.)

A-ZIVOUT AR ZH

gant R. Ar Mason

Bout a zo tud n'o deus ket c'hoazh komprenet e oa an tabut hag an disentidigezh techoù spontusañ ar Vrezhoned. E-sigur nen deo ket peurreizh groñs lezennoù nevez ar skrivadur (peseurt lezenn a vez peurreizh ?) e klaskont lakaat en o flas lezennoù arall a vehe gwell, war o meno. Ar v hag ar zh dreist-holl a zo tamallet gante.

Diwar-benn ar v ne sonin grik. Piv n'en deus ket disoc'het gant lennadur al latin e-sigur ma oa skrivet ur seurt an u hag ar v gant ar Romaned ?

Diwar-benn ar zh em eus traoù a bouez da lavarout nen dint ket bet komprenet a-walc'h, war ar gredan.

Da gentañ ret groñs eo ar zh pe un arouez arall bennak evit Gwenediz. N'hellont ket degemer tamm ebet ar z boutin hep lakaat al lennerion en arvar. Arabat komz a unvaniezh hep merkañ un diforc'h etre ar z a chom z hag an hini a vez anatet. Mestr-skol ebet ne hellhe deskiñ evel-se bugale vihan Bro-Wened.

A du arall emañ ar zh arouez eürus unvaniezh ar vrezhonegerion. Pep unan e Breizh-Izel a gavo bremañ el lennadur sin ar pezh a zistag eñ e-unan hag arouez ar pezh a zistag ur re arall. En ul lenn leoneg e welo al Leonad penaos e komz e vreur ar Gwenedad. En ul lenn gwenedeg e welo ar Gwenedad pendos e komz e vreur al Leonad. Digoret e vo evel-se, dre ar skrivadur, etre ar vrezhonegerion an darempred ne oa graet betek bremañ nemet dre hent ar galleg, pa oa graet... (ha d'al liesañ ne oa graet tamm ebet, evel ma tiskouez kement a dabutoù mantrus).

Ur benveg a zarempred, ur merk a spered unvan, *setu ar pezh a guzh ar zh-mañ a spont tudigoù a zo.*

Dalc'homp dezhañ dre sentidigezh da gentañ, peogwir n'eus dazont ebet evit hor yezh hep ur spered a urzh. Dalc'homp dezhañ ivez dre garantez evit hor rannyezhoù bev a vo staget an eil ouzh eben gant tamm un arouez veur !

AN DOARE-SKRIVA NEVEZ

gant Roparz HEMON

— IMPRIMERIE CENTRALE DE RENNES —
7, Rue des Francs-Bourgeois, RENNES
Priz : 16 real.

SKOL VREZHONEK
a vez graet

D'al Lun :

BRO-DREGER

Plougouskant. — E skol ar merc'hed — **Ploulec'h.** — E skol ar baotred hag ar plac'hed goude ar skol. — **Plouillo.** — E skol ar baotred, 17 e. — **Tresigne.** — E skol ar baotred hag ar merc'hed, 17 e. 15.

BRO-GERNEV

Skaer. — E ti Jul Ar Wernig, str. an Iliz (21 eur).

BRO-WENED

An Oriant-Merville. — E skol ar merc'hed (17 e. 30 - 18 eur).

BREIZ-UHEL

— **Roazhon.** — Skol Uhel Emil-Ernod, 19, str. ar Moneiz; skol alamanek (20 e. 30).

PARIS

E Kêr Vreizh, 43, str. St-Plasid (6e) 18 e. 30 (gwenedeg).

D'ar Meurzh :

BRO-DREGER

Plougouskant. — E skol ar merc'hed — **Ploulec'h.** — E skol ar baotred hag ar plac'hed goude ar skol. — **Bear.** — E ti an Ao. Galbrun, 20 e. 30.

BRO-WENED

Logunec'h. — Er voure'h, evit ar vugale, 19 e. 30.

BREIZH-UHEL

Roazhon. — Er Skol-Veur, str. an Thabor (17 eur).

PARIS

E Kêr Vreizh, 43, str. St-Plasid (6e) 19 e. 15.

D'ar Merc'her :

BRO-DREGER

Plougouskant. — E skol ar merc'hed. — **Ploulec'h.** — E skol ar baotred hag ar plac'hed goude ar skol. — merc'hed (17 e. 15 - 18 eur). — **Gwengamp.** — E « Ti-Breizh », str. St-Jakez (20 eur).

BRO-LEON

Montroulez. — E Burev ar Madoberezh (20 e.)

BRO-WENED

An Oriant-Merville. — E skol ar merc'hed (17 e. 30 - 18 eur).

BREIZH-UHEL

Ar Baol. — Er c'henkiz St-Edmond, hali Hennecourt (20 e. 30). — **Sant-Brieg.** — E Ti ar Sevenadurezh Vreizhat, 11, str. Madalen (18 eur).

D'ar Yaou :

BRO-GERNEV

Kemper. — 4, plasenn Latour d'Auvergne (20 e. 30).

BRO-LEON

Brest. — E skol ar Sonerezh, 23, str. Aiguillon (20 e.).

BRO-DREGER

Lanuon. — E Ti Breizh, str. an Iliz : 1e uhel (19 e.) ; 2e evit ar vugale (17 e.) ; 3e evit ar re vras (20 e. 15). — **Gwengamp.** — E « Ti-Breizh », straed St-Jakez (18 eur).

BREIZH-UHEL

Roazhon. — Skol Uhel Emil-Ernod : 19, str. ar Moneiz : skol iwerzhonek, 20 e. 30 ; skol vrezhonek-krenn, 21 e. 15.

BRO-WENED

Gwened. — Er skol Sévigné, 20 e. 30.

PARIS

E Kêr Vreizh, 43, str. St-Plasid (6e) 19 e. (Trec'h kentañ).

D'ar Gwener :

BRO-DREGER

Plougouskant. — E skol ar merc'hed. — **Ploulec'h.** — E skol ar baotred hag ar plac'hed goude ar skol. — **Plouillo.** — E skol ar baotred (17 e.). — **Lanuon.** — E Ti Breizh, str. an Iliz : evit ar re vras (20 e. 15). — **Gwengamp.** — E « Ti-Breizh », str. Sant-Jakez (18 eur).

BRO-GERNEV

Kemper. — 4, plasenn Latour d'Auvergne (20 e. 30). — **Keriti-Penmarc'h.** — E skol ar baotred (17 e. 30 18 e. 15).

BRO-WENED

Logunec'h. — Er voure'h, 19 e. 30, evit ar re vras.

BREIZH-UHEL

Roazhon. — Skol Uhel Emil-Ernod : 19 str. ar Moneiz ; Prezegenn vrezhonek (20 e. 30). — **Sant-Brieg.** — E Ti ar Sevenadurezh Vreizhat, 11, str. Madalen (18 eur).

D'ar Sadorn :

BRO-DREGER

Plougouskant. — E skol ar merc'hed. — **Ploulec'h.** — E skol ar baotred hag ar plac'hed goude ar skol.

BRO-LEON

Montroulez. — E Burev ar Madoberezh (17 e. 30).

BRO-GERNEV

Plouger. — E skol ar merc'hed (17 e. 15). — **Keriti-Penmarc'h.** — E skol ar baotred (17 e. 30).

BRO-WENED

An Oriant-Merville. — E skol ar merc'hed (17 e. 30 - 18 eur).

BREIZH-UHEL

Roazhon. — Er C'helc'h Keltiek, 25 str. ar Pré Perché (20 e. 30).

PARIS

E Kêr Vreizh, 43, str. St-Plasid (6e) 18 e. 30 (Trec'h Kentañ) ; Skol Gembrack, 17 e. 30.

D'ar Sul :

BRO-DREGER

Bear. — E « Kelc'h Keltiek Bear », sal ar Brezhon, e-kichen ti-henthouarn Benac'h-Bear, 14 e. 30.

Bemdez :

E **Skol Blistin,** hent Sant-Efflam, **PLISTIN,** Bro-Dreger.

ROAZHON-BREIZH

(288 metr)

YAOU 11 C'HWEVRER

Kardeur ar Framm Keltiek
(Da 19 eur)

1) *An ober espernel ret er ranndro,* gant Guerchet.

2) *Darempredoù etre Kernev-Veur ha Breizh,* gant Goulc'hen ar Pagan (e brezhoneg).

3) *Dre ar c'helaouennoù,* gant G. Lemée.

SADORN 13 C'HWEVRER

18 e. 30. — *Ar Sarpant Milliget,* kontadenn dastumet gant Jezegou.

Aozet evit ar radio gant R. Hemon. Gant skoazell « Strollad Gwalarn ».

18 e. 55. — *Kardeur ar Vugale,* gant an Itron Lemée.

19 e. 05. — *Dre ar c'helaouennoù,* gant Yonenn Drezen.

19 e. 10. — *Prezegenn diwar-benn al labour-douar,* gant Ar C'houer Kozh.

NEVEZ-EMBANNET

ARNODENN AN TREC'H

Reoliadur — Divizou-klokaat
Skoueriou arnodennou
Diskleriaduriou
diwar-benn Skoliou dre lizer OBER

DREMM AN ANKOU

gant Abeozen

Skridoù Breizh, 35, straed Traverse, BREST.

ISTOR BERR an avaloù-douar e Breizh

NIV 27

gant Goulven MAZEAS

PENNAD VII

Prederiadennoù war blanedenn an avaloù-douar
O zremened

Hiziv n'hellomp ket kompren e vije chomet hor gourdadoù, i tuget alies gant an naonegezh, hep degemer gant joa ur boued a vije bet evitu ur skoazell ken kaer.

Ken bras hon estlamm, o welout n'int ket bet dedennet gant ar patatez dre lipouserezh; rak, hiziv, ar meuzioù gant al legumaj-se a zo kresket kalz muioc'h dre c'hoant eget dre ret. Hag e klozomp, o rebechal o leziregezh d'hon tadoù-kozh.

Evel-se e soñjomp evel debrerion eus an xxvet kantved, o tizet o meno war ar blaz mad a anavezomp d'ar patatez evel m'emaint hiziv. Krediñ a reomp e tle an avaloù-douar kaout daou zedennadur : bez' ez int ul louzoù ouzh an naon, un drugar d'al lipouserezh. Rak hiziv e tebromp avaloù-douar evit dudi hor staoñ o vout m'hon eus gouennoù dezho ur saour gouest d'he hiligañ.

Nevez-vet eo ar gouennoù saour dreist dezho. Araokadennoù a zo bet sevenet e-doug ar c'hantved diwezhañ. Ha ma lezomp a-gostez ar perzhioù mat krouet abaoe ur c'hantved, e chom ganimp un dibab gouennoù dezho ur benverded, ur butded gouest da heugiñ ar brasañ c'hoant-debriñ. Evel-se e komprener mat-tre penaos her goureontred eus an xvIIIvet kantved o dije kavet muioc'h a saouzan egel a chervad o vlazañ ar boued-se kanmeulet dezho.

War-dro 1600, e oa an avaloù-douar disheñvel-bras diouzh re hiziv. An taolennadur anezho, gant Olier de Serres, a ziskuilh dimp ur blantenn kalz tostoc'h ouzh ar stad ouez : stumm uhel-tre, skourroù hir-hir, toizennouigoù bihan, ha niverus-meurbet.

Daoust d'an holl wellaennoù bet sevenet betek 1760, an avaloù-douar ne oant c'hoazh d'an amzer-se, nemet ur boued teuc'h, ma kemeromp da wir ar pezh a lavar Barbier Leskoel, a gave e oa ret bilienнañ anezho er gwinegr a-raok o c'heginata. Penaos bout sebezet goude kement-se o welout ne veze ket dedennet an debrerion gant ar blaz anezho. ?

Ouzhpenn-se, dalc'hosted an holl, betek kreiz an xIXvet kantved, da sellout ouzh an avaloù-douar evel mat hepken d'ober bara, a laka da soñjal start ne oant ket gwall vat da zebriñ en doareoù all.

Evit displegañ ar poent kentañ, da lavarout eo ul louzoù ouzh an naon ha n'o deus ket hon diagentidi gouezet dizolein er patatez, e kinnigomp ur c'hlozañ dezhañ ur stumm her-tre : n'eo ket bet degemeret ar patatez evel boued, peogwir ez int tremenet evel ampoezon, peogwir e tamalled dezho kleñvedoù 'zo, al lorgnez dreist-holl.

Ar rebechoù-se, hag hon laka da c'hoarzhin, ha n'o dije ket bet morse un digarez ? Pep hini a oar ez eus, en aval-douar kriz, un ampoezon : ar patatezun (*solanine*).

Ha setu perak, an daelennoù stummet ouzh an ober gant, o deus kavet digarez ez reizh, ma 'z eo bet debret ar patatez ez kriz, e-doug un amzer bennak. Hag ar menoz-se, daoust pegement emañ warnañ liv ar gaou, a gav un abeg kreñv er pezh a skriv Duhamel du Monceau : « Poazh, ez int yac'hec'h evit an den ». Hemañ n'en dije ket skrivet kement se ma n'en dije ket gouezet e vijent bet implijet ez kriz gant tud 'zo.

Hiviziken o deus an avaloù-douar kemeret ur plas eus ar pouezusañ e bevañs an dud, er bed holl. Koulskoude n'eus nemet ur vro o vout roet dezho ar c'hentañ plas, a-raok an ed, hag Iwerzhon an hini eo.

O broioù ginidik eud-eeun, Perou ha Chili, o deus atav implijet ar maiz evel diazez d'o bevañs. O degaser kentañ, Bro Spagn, douar heoliet, a oa enni re a zanvez-debriñ a lies doare evit ober eus ar patatez ar pennañ eus he holl drevadoù.

Iwerzhon latarek hepken, ma oa he surentez lakaet er gwashañ arvar bep gwech ma fazie an eost segal, he deus roet d'an avaloù-douar ar gwir- dreist da dremen a-raok pep trevad all, hag he deus evel-se degemeret anezho evel he boued broadel.

(*Da genderc'hel.*)

Keleier ar Vro

LEON ha KERNEV

BREST

LANDERNE

BEUZET. — Dimerc'her all, war-dro c'hwec'h eur hanter diouzh an noz, an Intañvez Keroues, 64 bloaz, o chom straed Traverse de la Rive, a yeas da c'houlonderiñ he sailh en Elorn. Riskiañ a reas hag e kouezhas en dour. Tud o vezañ klevet anezhi o huchal a zeuas war he sikour. Re ziwezhat e oa, rak gant tizh an dour hag an deñvalijenn, ne c'hellas ket korf ar paour kaezh maouez bezañ adkavet nemet an deiz war-lerc'h, war-dro 11 eur. N'eo ket ar wech kentañ ma c'hoarvez seurt traoù mantrus e kêr Landerne. Salv, eta, ma vo toullet kanolioù-skarzh ar c'hentañ ar gwellañ evit ma ne vije ket mui gwelet seurt darvoudoù.

GWIPAVAZ

LAZHET EN DOA UR VUOC'H E KUZH. — Nevez 'zo e teuas keloù betek an archerien en doa ul labourer-douar, Erwan Kermarrec e anv, hag eñ o chom e Mezgall, lazhet ur vuoc'h kiañv. Mont a rejont d'e gaout ha Kermarrec a anzavas en doa kemeret tammoù enni evit o debriñ gant e diegezh. Al labourer-douar n'en doa ket lavaret ar wirionez penn-da-benn, rak an archerien a zeuas da c'houzout e veze karget Erwan Ar Vern, o chom e Bod-Fav, da lazhañ loened mereuri Mezgall. Abaoe miz Du, e oa bet lazhet daou leue ha meur a bemoc'h. Ar Vern en deus lavaret e veze paeet evit e labour. Paper a zo bet savet ha kaset d'ar varnerien.

PLOUGASTELL

PROFOU EVIT AR BRIZONIERIEN. — « Bern, ma n'eo ket maninfenn, ket ar brizonierien e Servel a zo ur vammenn vat », a lavare hor mignon *Kerlirzhin* en niverenn diwezhañ eus « *Arvor* ». A-drugarez Doue, ez eus kalz a vammennoù mat evel-se e Breizh. En o zouez menegomp ket prizonierien Plougastell a voe lakaet ennañ nevez 'zo an daou brof-mañ : 1.170 lur dastumet da geñver dimezi Yann Kaivez, labourer-douar e Bodon, gant Jenovefa Vigouroux, ha 300 lur dastumet da geñver dimezi Aogust Bodenez, micherour, gant Mari Ar Gall, labourerez-douar e Penn-ar-stêr. Trugarez d'ar brofourien en anv ar brizonierien.

MONTROULEZ

UR VOMBEZADEG SPONTUS. — **Digwener all, war-dro div eur hanter, e voe bombezet kêr Montroulez gant kirri-nij saoz hag amerikan. Bombezennoù a gouezhas war ur skol; 42 vugel a voe lazhet. Ouzhpenn-se, 29 den all a voe lazhet pe a varvas dindan dismantroù o ziez. Pevar c'harr-nij bombezañ a voe diskaret.**

Goude bombezadegoù Brest, Sant-Nazer hag an Oriant, bombezadeg Montroulez a zo ur gwall-daol all skoet gant ar Vretoned.

Kinnig a reomp da Vontroulesiz hor gwellañ gourc'hemennoù a gengañv. E gwirionez Breizh a-bezh eo a zo e kañv.

GWERLESKIN

LAERONSI EN TI-KER. — E-pad an noz, etre ar 27 hag an 28 a viz Genver, e voe laeret en ti-kêr 150 kartenn danvez, hep siell ebet warno, 489 c'hartenn vara, warno siell an ti-kêr, hag ouzhpenn ur yalc'had a 18.451 lur. Ne ouzer ket c'hoazh piv en deus graet an taol. Emañ an archerien o klask al laeron.

SIBIRIL

A-ENEP AN DROUG-SKEVENT. — Ur vodadeg a voe dalc'het, an deiz all en ti-kêr evit aozañ ar stourm a-enep an droug-skevent, a ra kement a reuz en hor bro, er barrez.

Ur strollad-tud a voe anvet evit ren ar stourm-se er barrez. Setu amañ anvioù an dud a zo ennañ : *Prezidant a enor* : an Ao. Bervas, maer ; *Prezidant* : an Ao. 'n Abad Kermarrec, person ; *Eil-prezidant* : an Ao. Catros, rener skol ar baotred ; *Teñzorerez* : an Dim. Laot, renerez skol ar merc'hed ; *Sekretour* : an Ao. Menez, sekretour an ti-kêr.

KEMPER

KONK-KERNEV

KORFOU MARV EN AOD. — N'eus ket pell e voe kavet korf marv un den dianav en aod enez Penfred. Diriaou all e voe kavet war un draezhenn e kostez Feuen korf marv ar martolod Enoret Perret, o chom e Kemperle. Ur c'horf marv all a voe kavet ivez en aod e kostez Tregon. Ne ouzer ket c'hoazh piv eo bemañ.

LAEZH EVIT AR VUGALE. — An Aotrou maer a gas da soñj d'an dud ez eo difennet gwerzhañ laezh hep kartenn. Tiegezhioù, bugale vihan dezho, emezañ, ne c'hellont ket kaout laezh. Sed amañ un dra, a lavar an Aotrou Maer, ne c'hell ket bezañ gouzañvet. Rak-se e rank al labourerien-douar hag a gendalc'h da werzhañ o laezh a di da di gwerzhañ anezhañ d'an dud a zo aotreet evit se. Anez e vezint kastizet. Al laezh evit ar vugale da gentañ !

BRO-WENED

PONDIVI

BAOD

AR PERSON NEVEZ. — An Aotrou Mary, aluzonour e leandi Kermaria, eo a zo bet anvet da berson e Baod.

Degemeret e voe dimerc'her all gant e barrezianiz. Un ambrouladeg, kant den bennak enni, hag int war varc'h-houarn, a oa aet war-du ar Chapel Nevez evit hen gortoz. Ur c'harr-dre-dan en em ziskouezas kent pell, hag ar person nevez a ziskennas da glevout ur brezegenn graet gant unan eus ar baotred da hetiñ dezhañ un degemer mat. An Aotrou Person hen trugarekaas da vezañ komzet en anv e genseurted. Neuze, an ambrouladeg a yeas war-raok, renket e strolladoù, dek marc'h-houarn e pep unan anezho.

O'h erruout er vourc'h e kavas an Aotrou Person tud a-vostad tolpet e straed ar Feunteunioù, ar C'huzulparrez er penn anezho. Ur brezegenn all a voe graet eno gant ur c'huzulier, Fransez Noel, e galleg atav. An Aotrou Person a respontas dezhañ evit hen trugarekaat. Goude-se, an holl a gerzhas war-du iliz Itron-Varia-ar-Skiaerded e-lec'h ma voe kanet ar gannouenn gaer : « *Intron Vari ag er Skleder* » ha ma voe roet bennozh ar Sakramant, meulet ra vezo !

An Aotrou Person a gomzas neuze e brezhoneg da lavarout e levenez da vezañ anvet person e Baod, ur barrez ker bras ha ker brav. Trugarekaat a reas ur wech c'hoazh an holl dud da vezañ deut ken niverus d'e zegemer. Goulenn a reas digant an Itron Varia, patronez ar barrez, reiñ sklerijenn d'ar re dall, d'ar re diheñchet betek an deiz m'en em gavimp holl a-gevret e skiaerder peurbadus an Neñv.

D'ar Person nevez, hag a zo ivez ur mignon bras d'ar brezhoneg, e kinnigomp hor gwellañ gourc'hemennoù.

BRO-DREGER

SANT-BRIEG

AR FAOUED

MARV AN AO. GUILLEMOT. — Gant kalz a geuz hon eus klevet e oa marv an Ao. 'n Abad Guillemot, bet person ar Faoued e-pad 42 vloaz. Marv eo e ti-retred ar veleien e Landreger.

An Ao. 'n Abad Guillemot en doa 85 bloaz. Abaoe c'hwec'h vloaz bennak en doa kuitaet ar Faoued hag e-pad an 42 vloaz ma voe person en hor parrez e labouras a-lazh-korf evit e barrezianiz. Ne oa ket pinvidik met kalon vat en doa hag e pep lec'h ma tremene e lakae ar peoc'h hag an eürusted da ren. Lezel a ra war e lerc'h ur brud ar beleg mat ha fur.

E obidoù a voe graet er Faoued, diriaou all. Kalz a veleien a oa en interamant hag ivez kalz a Faouediz deut da gas d'o ferson kozh un testeni diwezhañ eus o c'harantez.

PLOUVARA

AR C'HUZUL-KER A-DU GANT AR BREZHONEG ER SKOLIOU. — En ul lizher skrivet d'ar 27 a viz Kerzu ha kaset d'ar Marichal Pétain e c'houlenn kuzul-kêr Plouvara ma vo anvet ur gouarnour ha kargidi breton e Breizh hag ivez ur strollad-tud karget da ober war-dro kudennoù hor bro. Goulenn a ra ivez, el lizher-se, ma vo desket Istor Breizh en holl skolioù ar vro hag *ar brezhoneg e skolioù Breizh-Izel*.

Hor gwellañ gourc'hemennoù da guzulierien-gêr Plouvara a sav o mouezh a-du gant hor yezh.

GWENGAMP

MARC'HAD KUZH. — An Ao. Mevel, marc'hadour kezeg, o chom straed an Drindded, a voe gwelet gant an archerien p'edo o werzhañ kig ur ouner en doa lazhet e-unan. Kemeret eo bet ar c'hig digantañ ha savet paper outañ.

NAG A VLEUD ! — 140 livr bleud gwenn, 200 livr bleud gwinizh-du hag 20 dousenn vioù a voe kavet e ti an Intañvez Kavan, krampouezherez, o chom straed Traouzrou. N'he doa gwir ebet da gaout an holl draoù-se er gêr. Kemeret int bet gant paotred ar Bevañs.

E TI-BREIZH. — Graet e vo bividikoù kentelioù diwar-benn Istor Breizh bep meurzh, da 18 eur. — Skol uhel brezhoneg bep merc'her, da 20 e. 30. — Skol gouril ha kan bep yaou ha bep sadorn da 20 e. 15 (18, straed ar Salioù). — Skol vombard, bep sul (er memes lec'h) da 10 e. 30. — Skol izel brezhoneg bep yaou da 18 e. — Skol vrezhonek e sell da dremen arnodenn an Trec'h Kentañ, bep gwener, da 18 e.

Ar blijadur hon eus bet da welout ar sizhun-mañ, e stal Ti-Breizh, ul livadur gant Langleiz. Ur plac'h yaouank eus Plougastell he dremmwel, sed ar pezh a ziskouez oberenn an arzour hag a zo ivez, evel ma oar an holl, ur skrivagner brezhonek.

LANLEV

Brezel etre Lanlev ha Pleudel

(Kendalc'h)

Da 1.628 lur 74 santim e sav an dispignoù evit al labourioù kentañ war-dro iliz Pleudel o deus c'hoant da livañ ha da gaeraat kouls hag iliz-veur Landreger. Hag o frestital, ha n'eus enno nemet kambroù ha salioù gwennet gant raz, a vo bremañ ivez doublet ha plañchodel !... Hogen, parrez Lanlev a zo distag ha dispartî diouzh hini Pleudel. Bez' he deus maer ha kuzulierien. Bez' he deus un iliz, brudet e-touez ar re goshañ ha dalc'het kempenn kouls hag iliz Pleudel. Mar n'hon eus ket a Berson bremañ eo hepken dre ziouer a veleien en eskopti, hag esperañs vat a virhomp da gaout unan hepdale. Ni a zo barrek ni, da zerc'hel kempenn, hag ouzhpenn da adsevel hon iliz, hep mont da glask an aluzen digant tud Pleudel. Iliz Pleudel n'eo nemet hanter-grog gant he labourioù c'hoazh, n'he deus na kloc'h na kador-brezeg ; iliz Lanlev he deus he re, gwir emaint en hent ha goulenn da dud Pleudel...

Pleudeliz o deus graet o divizoù ha marc'hadoù, dre o fenn o-unan, hep reiñ da c'houzout dimp.

Ni, Lanleviz, n'omp tamm ebet troet d'ober profoù d'ur gumun ha n'he deus klasket biskoazh nemet diskar ac'hanomp. Ne greda ket Pleudeliz diskleriañ reizh a soñjont betek-hen, pe dre ma oufent e oa dizleal o goulenn, pe dre ma kavent re nebeut a harp en-dro dezhe ; bremañ avat, n'o deus mui ebet ken evit heskinat tud Lanlev...

« Evit an holl abegoù ha digarezioù-se, kuzul kumun Lanlev a gav eo dleet dezhañ nac'h truajoù bet impenet gant kuzul ha « fabrik » Pleudel. »

(Tennet diwar paperoù kozh gant P. M. L.)

SANT-JILI AR C'HOAD

PEZHIOU-C'HOARI. — Paotred yaouank ar barrez, dindan renerezh an Aotrou Person, a ziskouezas, nevez 'zo, daou bezh-c'hoari : *Ar gourgleze* hag *An herez*.

C'hoariet brav a-walc'h e voe an daou bezh-c'hoari-se. Siouazh ! e galleg e oant ha ne voe klevet netra e brezhoneg e-pad an abadenn, nemet un diskan kanaouennig. Daoust ha ne ouzer ket mui brezhoneg e Sant-Jili-ar-C'hoad ?

DISTRO EUS AN ALAMAGN. — Klevet hon eus gant plijadur e oa erru daou brizoniad eus an Alamagn. Ar re-mañ, Joach Mari ha Yann-Fransez Coquil, a zo labourerien-douar.

Hor gwellañ gourc'hemennoù dezho!

PONTREV

TUD ISKIS. — Binvioù labour a voe laeret digant Fañch Voyer. Hemañ a zougas klemm dirak an archerien hag a reas anv eus tud en diskiañs warno.

An daou-mañ a voe galvet dirak an archerien. Nac'h a rejont bezañ laeret tra pe dra, met kinniget o deus rentañ d'an aotrou Voyer binvioù heñvel ouzh ar re a zo bet laeret.

PARIS

SKOL VREZHONEK. — Kroget a ve d'ar merc'her 9 a viz C'hwevrer, da seizh eur ha kard diouzh an noz, gant ur rummad kentelioù all diwar-benn ar brezhoneg. Ar c'hentelioù-se ... a-walc'h evit ar re a grog da zeskiñ ar yezh.

Pedet e vezer da reiñ o anv ar c'hentañ ar gwellañ da Sekretour Ker-Vreizh, 45, straed Saint-Placide, Paris (VIe).

DOUAR BREIZH

gant Ar C'houer Kozh

Un dra ret eo d'al labourer-douar anavezout e zouar. Klaskomp eta da anaout petra eo douar Breizh.

Unan eus broioù koshañ ar bed eo Breizh. Abaoe amzerioù kentañ ar bed ez eo savet Bro-Vreizh a-us d'ar mor, hag a-hed milieroù ha milieroù a gantvedoù, e-pad ma oa kalz broioù all goloet gant an dour oc'h en em ober e gouceled ar morioù, e save reier Breizh o fenn, skoet gant ar mor en-dro dezho, lipet gant an avel hag ar glav, gwasket ha hejet gant ar c'hren-douar. Ken hejet ha ken gwasket gant ar c'hren-douar hag an tan diabarzh, ma teue an tan da silañ e-kreiz an douar, ar reier maen-grouan, ha ma oa didaolet ar gwiskadoù douar ha stlapet a-istribilh, amañ kaset war laez, aze pleget d'an traoñ, evel plegoù roufennet ur c'hoef gwasket gant houarn ur fererez ha stanket an eil war egile. — ken uhel ez ae ar plegoù, ma oa Breizh da gentañ ur vro a venezioù uhel-kenañ. Hogen, ken kozh eo ar menezioù-se, ma 'z int aet da uzañ gant an amzer, gant an avel, gant ar glav, ha ne chom bremañ nemet krec'hioù dister, etrezo traonienoù toullet gant an dour-red. Douar Breizh a zo bremañ evel dant ul loen kozh : uzet ha berraet, ne chom nemet ar wriziennn, hag e kreiz e welomp ar linennoù reier evel al linennoù olifant a ziskouez deomp diabarzh an dant.

Lavaret em eus e oa bet hejet douar Breizh gant ar c'hren-douar. Setu penaos : skoet eo bet an douar evel ma vije bet paket etre daou viz gant ur ramz, ha stardet gant nerzh, ar c'hrog strishañ war-du Penn-ar-Bed ; pelloc'h, war-du Roazhon, n'eo ket stardet gant kement a nerzh, ledanoc'h eo chomet. Evit gwir, kreiz just ar c'hrog a zo dindan ar mor : ur c'hant kilometrad bennak diouzh Penn-ar-Bed pe diouzh Beg ar Raz. Hag ar plegoù-douar o deus graet evel empennoù ur rod, pe ul lost kudon, ul lost pichon, pe gwelloc'h c'hoazh, evel gouzougenn roufennet ur plac'h a Bont-Aven : roufennoù strishoc'h e Penn-ar-Bed, o tont ledanoc'h pa 'z eer war-du Breizh-Uhel. Ar plegoù brasañ a c'heller gwelout c'hoazh : 1) Pleg bras Leon ha Treger. 2) Kleuz bras kreiz Breizh, eus Lenn-vor Brest, ha Kastellin betek Roazhon ha pelloc'h, gant roudennoù torgennek war an daou du, Menez Arez ha Menez Du. 3) Pleg bras Kernev, eus Beg-ar-Raz, dre ar Morbihan war-du Naoned.

A-hed pep roufenn pe pep roudenn e kaver reier damheñvel, a zo testeni eus an heveleb oad. Hogen, diwallit ; mar deo ar memes tra evit ar gouizieg o pleustriñ war istor ar bed, evit ar c'houer n'eo ket heñvel : rak kaletoc'h eo bet gwasket an douar war-du Penn-ar-Bed. Eno, strishoc'h ar plegoù ; ha seul vuioc'h ez eer war-du Bro-C'hall, war-du Roazhon mar kirit, seul ledanoc'h ar plegoù, ha nebeutoc'h gwasket. Bez' ez eus a-wechoù muioc'h a ziferañs, e-keñver an douar-labour, etre daou boent eus ar memes rondenn, memes seurt roc'h en eil e-kichen Roazhon, egile e-kichen Brest, eget etre daou boent a Vreizh-Izel, daoust dezho bezañ war daou seurt roc'h disheñvel. Ha setu perak e welomp, e tont da skouer, eus Paris gant an hent-houarn : E Breizh-Uhel, douaroù kompez, priek, parkeier ledan ; ha pa erruomp e Breizh-Izel, e teu neuz an douar da cheñch nebeut-ha-nebeut, meinek, paouroc'h e teu da vezañ, n'eus forzh pe seurt roc'h a zo dindan.

(Prezegenn graet e Roazhon-Breizh)

AN AMZER O TREMEN

(Kendalc'h ar baj. 1)

– *E Stalingrad, an difennourien a stourme dindan renerezh ar jeneral feldmarschall Paulus a zo trec'het. Ur strollad all dindan renerezh ar jeneral Streitker a gendalc'h d'en em zifenn. E lec'hioù all e kendalc'h bepred ar stourm ker gwazh ha ker gwazh.*

– *An Ao. Laval e-unan a vo renermeur ar Gward Gall.*

– *« Emzao ar Brizonidi » a gemer lec'h « Kevredigezh ar Brizonidi-vrezel ».*

2 A VIZ C'HWEVRER :

– *E Stalingrad, ar strollad-difennourien dimezhañ a zo trec'het. Ar Rusianed o vezañ deut a-benn da dostaat e linennoù-difenn e meur a lec'h e-pad an noz. Krogadoù start bepred war peurvuiañ an talbenn.*

– *Arsailhadegoù ar Saozon 'a zo diarbennet e Tunizia. Porzh Bon a zo bombezet gant an Italianed ha Lampedus ha Kagliari gant ar Saozon.*

– *An Ao. Churchill en em gav en Adana (Turki) gant an Ao. Sarajoglou, kentañ ministr ar vro-mañ.*

3 A VIZ C'HWEVRER :

– *Renerezh-meur an arme alaman a gemenn ez eo echu emgann Stalingrad hag a lavar petra a voe labour ar VIvet arme alaman hag ar strolladoù Roumaned ha Kroated a stourmas gant kalz betek ar penn.*

– *Arsailhadegoù ar Saozon e Tunizia diarbennet. Kollet o deus 18 karr-houarnet.*

UR JUBENNOUR ALAMAN O KOMZ GANT UN DEN EUS AR C'HAOKAZ

POBLAÑS VREIZH

(Kendalc'h ar baj. 1)

Un dra a zo da verzout : poblañs Vreizh ne deus digresket. Bez' e oa e 1911 3.272.000 den o vevañ e Breizh. Abeg an digresk eo an niver spontus a Vrezhoned a zo bet lazhet er brezel 1914-1918, un 300 mil bennak anezho, div wech muioc'h eget e pep rannvro Bro-C'hall e-keñver he foblañs. Abeg eo ivez mank an holl vugale a vefe bet ganet diganto, rak ar re lazhet a oa anezho paotred en o nerzh-gwasañ peurliesañ.

Daoust da se, Breizh a zo chomet stankoc'h ar poblañs enni eget e Bro-C'hall. Kontañ a reer 86 den o vevañ war ar c'hilometrad karrez gall. Hogen Breizh a zo ur vro binvidik o c'hell diboan an holl Vrezhoned kavout o magadur diganti.

(Prezegenn graet e Roazhon-Breizh, e-pad Kendaor ar Framm Keltiek, d'an 28 Genver 1943.)

HA ROET HOC'H EUS « ARVOR » DA LENN D'HO MIGNONED ?

LEC'HIOU BREIZH

AR ROC'H-DERRIEN

gant ROC'HALAN

Kêr ar Roc'h (arabat deoc'h lavarout « bourc'h » ar Roc'h), a zo anezhi ur barrez eus Bro-Dreger, douret gant stêr ar Yeodi. Ar « villach », evel ma ra anezhi Roc'hiz, a oa gwechall ur c'hreñvlec'h. Ur c'hastell a dlee bezañ savet war ar roc'h anvet Derrien diouzh anv ur c'hont. Bremañ ez eus warni ur chapel goant, chapel ar C'halvar. Tourioù kozh a vez gwelet c'hoazh amañ hag ahont. Bet e vefe ober enklaskoù diwar o fenn da c'houzout eus pe gantvet ez int. Unan anezhe a zo tev-kenañ e vogerioù. N'int koulskoude nemet touribelloù.

E-pad ar brezelioù o deus freuzhet Bro-Vreizh, ez eus bet kalz a grogadoù war-dro ar Roc'h, etre ar Saozon hag ar C'hallaoued, hag ivez etre ar Vrezhoned o-unan. Darn anezhe a oa a-du gant Charlez a Vleiz, darn all a-du gant Yann a Vonfort. Charlez a oa bet gloazet e-kichen ar Roc'h, e 1347, ha kaset en harlu da Vro-Saoz.

Gwesklen a oa bet anvet da Aotrou ar Roc'h, ha, hervez N. Kelien, e wreg he doa un ti war blaenn ar Poullet, darn a lavar emañ an ti-se war Blas-Kêr, ma 'z eus eno ur savadur a c'hiz kozh.

Iliz ar Roc'h a zo kozh meurbet, — eus an 12-vet hag ar 14-vet kantved. Bez' he deus kleier bras, un ograoù kaer hag un aoter brudet e-touez an hendraourion. En iliz-se, ez eus ur riboul a ya, hervez ar vojenn, en tu all d'ar Yeodi, betek Kastell-Du.

Amañ, daoust d'an anv, n'eus kastell ebet : ur savadenn douar nemetken, kelc'hiek, uhel a-walc'h ha kozh, a-dra-sur. Servijet he deus hep mar e-pad ar brezelioù. Bremañ n'eo darempredet nemet gant ar c'houlkled hag ar silioù du, rak en-dro d'ar savadenn ez eus c'hoazh un douvez.

Kêr ar Roc'h a zo rannet e div lodenn : an darn uhelañ, Plas-Kêr; an darn izelañ, Penn-ar-Pont hag an Aod. Gwechall, ar « ruped », — da lavarout eo ar dud pinvidik, — a veve kentoc'h war Blas-Kêr pe tro-dro : marc'hadourion win pe ed ha teilherion lin, dreist-holl. Ar vicherourion a rae o annez a-hed ar Yeodi : stoupaerion, pilhaouerion, toerion. Bep beure, abred, pe, alies, hep lan hepken, ez ae ar re-mañ war ar maez da labourat. Kalz a istorioù a zo bet koutet diwar o fenn; an touliad anezhe a zo gwirheñvel, rak Roc'hiz o deus bet a-viskoazh ar vrud da vezañ farserion ha goapaerion. Her c'hrediñ a rafen.

Pell 'zo o deus ijinet ur yezh iskis, ul luc'hach kentec'h, evel hini micherourion Baris. « Tunodaj » a reer anezhi. Dishañvel-mik eo diouzh ar brezhoneg, nemet ez eus bet miret reolennoù ar yezhadur. E-giz-se, ne veze ket komprenet ar vicherourion gant an dud ma labouront en o zi, hag e c'hellent hep riskl ober kalz gwelloc'h o marc'hadoù pe o zroioù-kamm.

Daou eus ar Roc'hiz kozh-se a gomzer c'hoazh anezhe : Al Louf ha Rosignolig. Gant anv Al Louf e veze graet aon d'ar vugale; Rosignolig eñ, en doa aozet ur sarmon diwar-benn person Kemperven : ar brezegenn ne oa ket drouk, met lakaat a rae an dud da c'hoarzhin.

Pell 'zo eo marv ar bilhaouerion-se, hag an « tunodaj » a ya war wanaat. N. Kelien, genidik eus ar Roc'h, — m'en deus eno, er vered, ur vedalenn, — en doa dastumet, ouzhpenn hanter-kant vloaz 'zo, en tu-hont da zaou c'hant ger eus luc'hach ar Roc'h. Ne vezont ket implijet holl ken; kalz anezhe a zo aet da get; darn a zo kemmet o ster dezhe. Koulskoude, daoust da se, em eus gallet, gant skoazell va c'hendetv Loeiz Hamon, sevel ur roll a hanter kant ger na vezent ket implijet e dibenn ar c'hantved tremenet.

Setu amañ skouerioù eus doare-komz ar Roc'h-Derrien :

« Binubiñ », « bechek » a dalvez bara; « billeoz », « trañsailh », « pesked » a dalvez arc'hant; ur « c'hwez » a zo un ti; « c'hwez Doue » a zo an iliz; eus un ostaleri e vez lavaret ur « c'hwez zousilh »; « zousilh hir » a zo sistr; « zousilh berr » a zo gwin ardant; eus ar gwin ardant e vez graet c'hoazh « izabel », « loko », « louaneg », hag all; « nikol » a zo kig. An archerion a zo « bugale Mari Robin ». Ur « baludenn » a zo un doenn, « pabiennoù » a zo mein sklent; un den sot a zo ul « letezen », ul « lokard ». Daou c'her a zeu alies war vuzelloù Roc'hiz : « gourd » ha « miñson ». «Gourd» a vez implijet evit an holl draoù mat, ha « miñson » evit an traoù fall. Ne vez ket lavaret : me, te, eñ, ni, c'hwi, int met : « ma jes », « da jes », « e jes », « hon jes », « ho ches », « o jes ». Klevout a reer alies ar gerioù-mañ : « gourd ê ar c'hwill, bileoz a vo », da lavarout eo : mat eo al labour, arc'hant hor bo; « ho ches a gaoze miñson », a dalvez : c'hwi a gomz fall.

Pa studier ar gerioù hini ha hini, e kaver nebeut a dra da lavarout diwar-benn o orin. « Lokard » a zeu, moarvat, eus ar spagnoleg ; « waleriñ » (staotañ), eus ar saozneg.

Koulskoude e c'heller anavezout un tammig buhez ar Roc'hiz a veve war ribl stêr ar Yeodi, e Penn-ar-Pont hag en Aod, dre ar gerioù o deus lezet war o lerc'h. Ar re-mañ a gomz dreist-holl eus ar bevañs, an evajoù, ar plac'hed skañv o fenn, an archerion, an diaoul, an emgannoù.

Un dra iskis a vez gwelet c'hoazh e Kêr ar Roc'h : an holl dud, pe dost, o deus ul lesanv. Gwechall ec'h anavezed : Merc'h an Druzor, Ar Pevar Avel, Merc'h an Oaled, Bambi, Godig al Lufon, Fri Frezezenn, An Tad Eternel, Al Louf, Merc'h al Louf, Job ar Bouig, Gode, hag all.

Dre ar pennad berr-mañ, e weler eta e plij d'ar Vrezhoned kaout ur vuhez evite o-unan, hag e vo diaes kaer kemmañ o doare-bevañ koulz hag o zemz-spered.

Kêr ar Roc'h a zo anezhi un enezenn iskis ha koant e Bro binvidik Treger.

Alanig al Louarn
en
Amerika-an-Traoñ

Ar skrivagner mat Jakez Riou — Doue d'e bardono ! — a gontas deomp gwechall e daou levr embannet gant ar gelaouenn vrezhonek *Gwalarn* (niv. 89 ha 97) *Troioù kamm Alanig al Louarn*. Da grediñ eo ez eo ken brudet-all Alanig en Amerika, rak lenn a c'heller en ul levr, « *Gouelec'h mein* » e anv, skrivet gant Hugo Wast, anezhañ ur skrivagner eus Bro-Arc'hantina, an istorig dudiusmañ :

« E-pad an nozvezh c'hoañv, edo an tigr hag al leon war ur grec'hienn voal ma reve pep tra, an drouk-soñjoù zoken ; setu dres perak e oant mignoned. Edont o klask, dorn-ha-dorn, an tu da dremen an nozvezh pa erruas al louarn en ur droiad hag en ur grenañ gant ar riv.

« Alanig a ginnigas dezho sevel ur genseurtiezh evit kousket o-zri en ur gwelead gant an dilhad a c'hellfent kavout. Asantiñ a rejont. Pep unan a yeas, neuze, diouzh e du. Debriñ a reas al leon ur wrac'h kozh hag e kemeras he fallenn diganti. Toulgofañ a reas an tigr ur person hag e kemeras e vatarasenn. Alanig hag a zo laosk ha lezirek ne reas nemet tennañ un neudennig diouzh « poncho » ul labourer-douar a oa o kousket. N'oa ket kalz, met a-walc'h e oa, war e veno. En em vodañ a rejont neuze, war ar grec'hienn. An tigr a lakaas e vatarasenn war an douar, en ur c'hoadig, hag en em astennas warni. Al leon a c'hourvezas en e gichen. Edont o-daou oc'h en em lakaat dindan ar pallenn pa erruas Alanig, e neudennig gantañ. He lakaat a reas etre al leon hag an tigr hag en em astenn warni, etre an daou all dindan ar pallenn. Ha setu ma voe eñ an tommañ daoust dezhañ bezañ degaset an dra disterañ. »

KUDENN
ar skolaerion gristen
gant an Abad J. SKLISON

(Kendalc'h ar baj. 1)

Bloavezhioù ha bloavezhioù 'zo, ne lavaran ket abaoe amzer an ebestel, abaoe pegoulz e vezer krog da verat ar brezhoneg er skolioù kristen. Gwechall pa oan er skol, e veze lakaet deomp etre hon daouarn ul levrig bihan da zeskiñ ar brezhoneg, ul levr k prenet-mat, diwanet an tenor anezhañ e spered lemm unan eus Frered ar Skolioù Kristen. Eus Kemper e oa, a gav din. E anv ?.. E ankounac'haet am eus. Hogen, a-dra-sur, ouzhpenn unan amañ en deus e levr en e levraoueg. Ha kalz a verzh a ris gant al levr-se ?.. N'ouzon ket. Met soñj mat am eus e c'houlennis digant va zud, un dervezh evel-hen : « Klaoustre n'ouzoc'h ket petra a vez graet e brezhoneg mat eus traoù an tiegezh, evel ar presoù, ar gweleoù, hag all ? »

« — Eo 'vat : ar mobilier ! »

« — Ar mobilier, a lavaran-me ivez ! Ya, an arrebeuri ! ». Va zud a chomas manet. Met me, bez' em boa desket ur ger brezhonek ouzhpenn na oa na liv na blaz ar galleg warnañ. Pet ger all a zeskis gant al levr-se ?.. Ne lavarin ket deoc'h. An dra-mañ, n'eo ket abalamour da lava out netra, met kement ha lavarout un dra bennak, kement ha lavarout e veze d'ar c'houlz-se, pa oan krennard, ha me hiziv o vont da grogiñ em zri-ugent vloaz, e veze d'ar c'houlz-se desket un tamm brezhoneg bennak e skolioù ar Frered. Er skolioù all, ne lavaran ket.

Ne gomzin ket deoc'h eus Yezhadur Kloareg ar Wern, a veze kement pleustret warnañ e kelenndi an Itron-Varia e Gwengamp ; nag eus hini an Ao. Bozeg, nag eus hini an Ao.Ao. Ugen ha Seite Ar re-mañ a zo anavezet-mat, gant ar re a bleustr tamm pe damm ar brezhoneg en amzer a ren. Ha neuze n'eo ket din da varn Yezhadurioù brezhonek. N'on ket bet, me, evit lavarout ar wirionez, e skol vrezhonek ebet nemet war varlenn va mamm-gozh. Ar skol-mañ ne oa ket ur skol ker fall-se, resped da baotred « ar brezhoneg kador », evel ma ra anezhe hor mignon Loeiz Herrieu, dre fent a-dra-sur, dre c'hoap, ne lavaran ket, rak pell eo diouzh ben goapaer. Gwir eo, gouzout a oar en un doare dispar etre board ha farz, lavarout ar wirionez da galz. Met ar pres, ar bellh a zo bet war ar yezhadurioù a gomzan anezhe, a lavar deomp n'eus ket bet graet drougimplij oute er skolioù kristen. A-dra-sur n'int ket bet prenet evit kreskiñ hepken an niver eus levrioù al levraouegoù-skol, ha n'int ket bet chomet holl, abaoe m'o deus cheñchet perc'henn, da gousket dindan ar boultrenn na da vont rimiet gant an tarlouzed.

Un testeni anat eus al labour graet ganto war dachenn ar brezhoneg eo ar prizioù a zo bet roet kement anezhe bep bloaz evit ar brezhoneg er skolioù kristen. *Kroaz ar Vretoned*, *Arvorig*, *Breiz* dreist-holl ha *Dihunamb*, gant pebezh lorc'h n'o deus ket bet embannet er bloavezhioù tremenet roll ar prizioù roet da vugale ar skolioù kristen, pleustret gante ar brezhoneg ! Enor ha meuleudi dreist da gement skol gristen, da gement skolaer ha skolaerez o deus bet graet pe a ra bepred gant al levrioù-se. Gras dezhe da hiraat c'hoazh o erv, d'e figosat c'hoazh gwelloc'h, ma c'hall bout an dra-se, ha da lakaat ar vugale da eostiñ betek kant evit unan, war dachenn ar brezhoneg. Lavarout a ran : enor ha meuleudi da gement skol gristen hag ivez da gement skolaer ha skolaerez o deus bet graet skol war ar brezhoneg er skolioù kristen, rak ar re-mañ n'int ket bet holl atav skolaerion, skolaerezed a vicher. Hor mignon Gour-na-Dec'h, hag eñ pell diouzh klask bout enoret ha meulet, a c'hallfe reut-mat war-se lavarout deomp ar pezh a c'haller ober.

Ar Bleun-Brug n'eo ket ur skol gristen. Hogen dianaoudek e vefen ma tremenfen hep komz amañ eus ur vreuriezh hag a ra kement a verzh evit ar brezhoneg, hag a zeu ken alies ha bep bloaz, gant he c'h arnodennoù war ar brezhoneg, evit ar vugale, da embann anvioù ar re o devez bet gounezet al lore, ha, war un dro, da reiñ ur c'haer a desteni d'al labour vat a reer er skolioù kristen war dachenn ar brezhoneg.

(*Da genderc'hel.*)

GERIOU-KROAZ

KUDENN 15

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2					■				
3					■				
4					■				

A-LED. — 1. A zo stank e Breizh. — 2. Laoske. - Metal. — 3. Frouezh. - Greas. — 4. C'hoari. - Kinniges.

A-SERZ. — 1. Kuzulle. — 2. Ger. — 3. Ur rann eus an Douar. — 4. Aonik. — 6. Impreva. — 7. Roy ar Sakramant. — 8. Greas. — 9. Rik.

Diskoulm

AR GUDENN 14

A-LED. — 1. *Dornelioù*. — 2. *E-bion* - *Ad*. — 3. *Seo*. - *Reked*. — 4. *Kribinc* - *o*. — 5. *Aonig*. - *Poa*. — 6. *Mui*. - *Aour*. — 7. *Ar* - *Ed*. - *d*. - *c*. — 8. *n*. - *Diodez*. — 9. *Toultadoù*.

A-SERZ. — 1. *Deskamant*. — 2. *Oberour*. - *o*. — 3. *Riwin*. — *Da*. — 4. *No*. - *Et*. - *Eil*. — 5. *Euriy*. - *Dol*. — 6. *I*. - *Ea*. - *a*. - *Da*. — 7. *Lakepoded*. — 8. *Ode*. - *oû*. - *zo*. — 9. *u*. - *Doare*. - *n*.

Le Gérant : G. BERTHOU
IMPRIMERIE CENTRALE DE RENNES
Autorisation F. C. 520

NIV. 10

AN TASMANT DIMEZET

hervez HOFFMANN

O tont e-barzh ar sal, e kavas pep tra moesk-ha-mesk. Edo Anjelika o kouezañ, pa oa en em serret he daoulagad a-greiz-holl, ha kouezhet e oa semplet. Astennet e oa war ur sofa er gambr e-kichen. Ne oa na disliv na glas. Livrin e oa he divjod, hag un doare estlamm a lugerne war he dremm.

Ar medisin a sellas outi e-pad ur pennad mat, gant souezh. Lavarout a reas erfin ne oa dañjer ebet. Sammet e oa bet gant ur c'housk burzhudus, ha gwelloc'h e vije he lezel evel-se, hep klask he dihuniñ.

E-keit-se, an dud er sal a gouze a vouezh izel etrezo. Ar brud eus marv ar c'hont a oa en em skignet, den ne oute penaos, en o zouez. Pep unan a yae kuit war-lerc'h egile. A vare da vare, e kleved trouz ur c'harr o pellaat.

Ar varonez, stouet a-zioc'h he merc'h, a sune her'h anal. Anjelika a zeue gant komzoù na oa hini evit kompren. Souden, e tigoras he daoulagad, ez eas en he sav, hag e c'harmas gant ur vouezh skiltrus :

« — Emañ o tont ! Emañ o tont ! »

Hag hi d'en em strinkañ etrezek dor ar sal, a zigoras en un taol, ha da ziskenn prim-ha-prim betek al liorzh.

« — Kollet he deus he skiant ! Va Doue ! Kollet he deus he skiant ! » a grias he mamm.

« — Nann, itron, bezit diner'h », eme ar medisin. « Met emañ un dra bennak dreistordinal o c'hoarvezout. »

Hag eñ d'ar red war-lerc'h ar plac'h yaouank.

Gwelout a reas Anjelika o tremen evel ur saezh dre an nor-dal, hag o redek war an hent, he blev dispak, he gouel o nijal en avel. Un den war varc'h a zeredas daveti, a lammas d'an douar, hag a sailhas etre he divrec'h. Daou gavalier all a zeue ouzh e heul, hag a ziskennas evelse. Ar c'horonal, a oa aet war-lerc'h ar medisin, a chomas a-sav, saouzanet-mik, dirazo. Bez' e oa Moriz hag a starde Anjelika war e galon. Gantañ e oa Dagobert, hag un den yaouank gwisket evel ur jeneral rusian.

« — Nann ! nann ! » a c'harme Anjelika, « morse n'on bet disleal ez keñver, Moriz, va muiañ-karet ! »

« — Gouzout a ran ! » a lavare Moriz. « Un diaoul eo en deus slignet un antell dirazout ! »

Hag e kasas Anjelika betek ar maner. Eno hepken e kavas ar c'horonal an nerzh da gomz. Sellout a reas en-dro dezhañ gant un aer souezhet, hag e krias :

« — Piv 'ta eo an holl spezoù a welan ? »

« — Me a zisklerio deoc'h », eme Dagobert.

Hag e lakaas ar c'horonal d'ober anaoudegezh gant ar jeneral rusian Bogislav Sohilov, mignon bras ar major.

O tont er maner, Moriz, hep ober van ouzh saouzan ar varonez a c'houlennas trumm :

« — Pelec'h emañ ar c'hont Aldini ? »

« — E bro an Anaon! » a respontas ar c'horonal mouget e vouezh en e gorzailhenn.

Anjelika a stagas da grenañ.

« — Ya », emezi, « gouzout a raen. D'an ampoent ma varvas, santet em eus un dra bennak ennon, evel ur werenn o torriñ. Hep mar e teuas va gwall huñvre a-nevez. Met, pa zihunis, n'o doa mui an daoulagad spontus galloud ebet warnon. Distaget e oa al liammoù a oa ouzh va eren! Dieub e oan! Gwelet em eus Moriz! E oa o tont! Redet em eus davetañ! »

Hag e stardas he muiañ-karet etre he divrec'h, evel m'he dije bet aon da goll anezhañ adarre.

« — Doue ra vo meulet! » eme ar varonez. « Disammet on en diwezh! »

Ar jeneral rusian a c'houlennas gwelout ar c'horf marv. Kaset e voe betek al lochenn. Pa voe savet al liñsel a oa bet ledet warnañ, e kilas ar jeneral, strafuilhet-holl, o lavarout :

« — Eñ eo! »

Ne chome hini er maner eus an dud a oa bet pedet d'an eured.

« — Poent eo erfin », eme ar c'horonal, « diskleriañ ar misterioù spontus-se en o hed. Lavar deomp, Moriz, pe gel en deus restaolet dit ar vuhez. »

« — Gonzout a rit », a lavaras Moriz, « penaos on bet taget e Bro-C'hall. Kouezhañ a ris diwar va marc'h, semplet. Pegeit e chomis evel-se, ne ouzon ket. Pa zistrois ennon va-unan, e klevis tud o komz galleg en-dro din. Evel-se e oan prizoniet! Digeriñ a ris va daoulagad. Edon en ur gwele kaer. Un den a oa stouet warnon. Hogos raktal e tigoras an nor, ha daou zen a antreas. Unan anezho a oa kozh. An hini yaouankañ a zeuas davedon, a grogas em arzorn da santout kas ar gwazhied, hag a lavaras : « N'eus mui a zañjer... » An den kozh a lavaras din e oa ar Marc'heg a Dressan e anv, hag e oan en e vaner. Edo o veajiñ, emezañ, dre ar bourk ma voen taget ennañ gant ar gouerion. Va c'hemer a reas e-barzh e wetur, ha kas a reas ac'hanon betek e vaner. Eno e c'halvas ur medisin da ober war va zro. Hag e oa prest, emezañ, da ober kement a c'hellje evidon.

(*Da genderc'hel.*)